

Ἡ αἰωνιότητα τῆς κολάσεως

Φ. Σχοινᾶς

Στὴν παροῦσα ἐργασία μας θὰ ἀναφερθοῦμε στὴν αἰωνιότητα τῆς κολάσεως. Τὸ ζήτημα εἶναι κρίσιμο καὶ νευραλγικό καὶ ἤγειρε πολλές συζητήσεις στὴν Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Μάλιστα καὶ στίς ἡμέρες μας ὀρισμένοι σύγχρονοι θεολόγοι, ἢ θεολογοῦντες, ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ αἰώνιον, τὸ ἀτελεύτητον τῆς κολάσεως ἀντιβαίνει στὴν παναγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός μέ τὴν ἀσύλληπτη ἀγαθότητά του, ἰσχυρίζονται, στό τέλος θὰ σώσει, θὰ ἀποκαταστήσει τοὺς πάντες. Μέ τὴν παροῦσα ἐργασία θέλω νά διατυπώσω ὀρισμένες σκέψεις γιὰ τὴν αἰωνιότητα τῆς κολάσεως—βασικά ὄχι δικές μου, ἀλλὰ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Κατ' ἀρχὴν τὸ ζήτημα τῆς αἰωνιότητος τῆς κολάσεως προσέκρουσε στό λεγόμενο ὄντολογικὸ ἐπιχείρημα: ὁ Ὠριγένης καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης ἀδυνατοῦσαν νά συμβιβάσουν τὴν αἰωνιότητα τῆς κολάσεως μέ τὴν ὑπόληψη ὅτι τὸ κακὸ εἶναι προσωρινὸ καὶ πρόσκαιρο ἀκριβῶς ἐπειδὴ στερεῖται ὄντοτητας. Τὸ κακὸ κατ' οὐσίαν εἶναι μὴ ὄν, ἄρα δέν μπορεῖ νά ἔχει αἰώνια ὑπαρξη. Ἐπομένως καὶ ἡ κόλαση δέν εἶναι αἰώνια, ἀλλὰ ἔχει “προσωρινό” χαρακτῆρα.

Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως αὐτὸ προσκρούει σέ δύο ἀντεπιχειρήματα. **Α)** Ἡ κόλαση δέν συνιστᾶ κακόν, ἀλλὰ ἀναίρεση τοῦ κακοῦ. **Β)** Στὴν σκλήρυνση καὶ πόρωση τῆς ἐλευθερίας τῶν αὐτεξουσίων ὄντων (ἐκπεσόντων ἀγγέλων καὶ κολασμένων ἀνθρώπων).

Α) Κατὰ τὸν Δαμασκηνοῦ ἡ κόλαση δέν εἶναι κακὸ. Κακὸ εἶναι νά κάνουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀξίους τῆς κολάσεως. Μάλιστα ἡ κόλαση, ὡς ἐξορίζουσα τὸ κακὸ, εἶναι καλὸ. *«Εἰ κακὸν ἢ κακία, καλὸν ἢ κόλασις τοῦτο ἐξορίζουσα... οὐ γὰρ ἡ κόλασις κακὴ, ἀλλὰ τὸ ἄξιον ἑαυτὸν ποιῆσαι κολάσεως».*[1] **Ἡ κόλαση εἶναι καλὸ, ἐπειδὴ καταργεῖ τὸ κακὸ.** Τὸ καταργεῖ μέ τὴν ἐξῆς ἔννοια: στὸν μέλλοντα αἰὼνα ὁ Θεός θὰ εἶναι τὰ πάντα ἐν πᾶσι καὶ δέν θὰ ὑφίσταται ἡ ὕλη τῆς κακίας, δηλαδή ἡ βρώση, ἡ πόση, ἡ σαρκική ἡδονή, τὰ χρήματα, ἡ ἀδικία κ.λ.π., ὥστε νά μπορεῖ νά ἰκανοποιηθεῖ ἡ κακία. Ἔτσι οἱ κολασμένοι ὡς ἔχοντες τὴν ἐπιθυμία τῆς κακίας καὶ μὴ δυνάμενοι νά τὴν ἰκανοποιήσουν θὰ ὀδυνῶνται, καθόσον ἡ ἀνικανοποίητη ἐπιθυμία δίκην πυρός θὰ τοὺς κατακαίει. *«Εἰ δὲ λέγετε, ὅτι συνέφερον αὐτῷ (ἐνν. τῷ Ἰούδα) μὴ γενέσθαι ἢ περ γενέσθαι καὶ κολασθῆναι ἀτελευτήτως, φάμεν, ὅτι ἡ κόλασις ἐκείνη οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν εἰ μὴ πῦρ ἐπιθυμίας τῆς κακίας καὶ ἁμαρτίας καὶ πῦρ ἀστοχίας τῆς ἐπιθυμίας. Οὐ γὰρ ἐπιθυμοῦσι θεοῦ οἱ ἐν τῇ κακίᾳ τὸ ἄτρεπτον ἐσχηκότες, ἀλλὰ τῆς κακίας, ἐκεῖ δὲ ἐνέργεια κακίας καὶ ἁμαρτίας οὐκ ἔσται. Οὐδὲ γὰρ ἐσθίομεν οὐδὲ πίνομεν οὐδὲ ἐνδύομεθα οὐδὲ γαμοῦμεν οὐδὲ πλουτοῦμεν οὐδὲ φθόνος ἰσχύει οὐδὲ τι τῶν τῆς ἁμαρτίας εἰδῶν. Ἐπιθυμοῦντες οὖν καὶ μὴ ἔχοντες τὰ τῆς ἐπιθυμίας πυρὸς δίκην ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας καταφλέγονται. Οἱ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ, τουτέστι μόνου τοῦ θεοῦ, ἐπιθυμοῦντες, τοῦ ὄντος καὶ αἰεὶ ὄντος, καὶ τυγχάνοντες εὐφραίνονται κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, καθ' ἣν τυγχάνουσι τοῦ ἐπιθυμουμένου».*[2] **Ἡ κόλαση ἐπομένως δέν εἶναι τὸ αἰώνιον βασίλειον τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἁμαρτίας,**

ἀλλά ὁ τόπος καὶ ὁ τρόπος ἀναιρέσεως τοῦ κακοῦ, κατὰ τρόπον ὅμως ἀνόνητον γιὰ τούς κολασμένους.

Ἡ Κόλαση καὶ ὁ Παράδεισος θά εἶναι λοιπόν ἀστοχία ἢ ἐπίτευξη τῆς ἐπιθυμίας ἀντιστοίχως. Οἱ ἐπιθυμοῦντες τοῦ Θεοῦ θά εὐφραίνονται, ἐπειδὴ θά ἱκανοποιεῖται ἡ ἐπιθυμία τους, καθόσον ὁ Θεός θά εἶναι, ὅπως ἐσημειώθη, τὰ πάντα ἐν πᾶσι, οἱ δέ ἐπιθυμοῦντες τὴν κακία καὶ τὴν ἁμαρτία θά ὀδυνῶνται, ἐπειδὴ ἡ ἐπιθυμία τους δέν θά ἱκανοποιεῖται καὶ ὡς πῦρ θά τούς καταφλέγει. Ἔτσι ὁ Θεός εἶναι ἀνεύθυνος τῆς κολάσεως. Σ' ὅλους θά παρέχει τὰ ἀγαθὰ του, ἀλλ' ἕκαστος ἀναλόγως τῆς δεκτικότητός του θά τὰ ἀπολαμβάνει ἢ ὄχι. «Ὁ θεὸς καὶ τῷ διαβόλῳ ἀεὶ παρέχει τὰ ἀγαθὰ, ἀλλ' ἐκεῖνος οὐ θέλει λαβεῖν. Καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι πᾶσιν δίδωσι ὁ θεὸς τὰ ἀγαθὰ· πηγὴ γάρ ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν πᾶσι βρῦουσα τὴν ἀγαθότητα, ἕκαστος δέ, καθὼς ἑαυτὸν κατεσκεύασε δεκτικόν, μετέχει τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐνταῦθα μὲν οὖν περὶ ἄλλα τὴν ὄρεξιν ἔχοντες καὶ ἐπιτυγχάνοντες κἂν ποσῶς ἠδόμεθα, ἐκεῖσε δέ, ὅταν “ὁ θεὸς εἶη τὰ πάντα ἐν πᾶσι”, μὴ βρώσεως οὕσης, μὴ πόσεως μηδὲ τινος σαρκικῆς ἠδονῆς μηδὲ τινος ἀδικίας οἱ μηδὲ τὰς συνήθεις ἠδονὰς ἔχοντες μηδὲ τῶν ἐκ θεοῦ δεκτικοὶ ὄντες ὀδυνῶνται ἀνηκέστως, οὐ τοῦ θεοῦ κόλασιν ποιήσαντος, ἀλλὰ ἡμῶν ἑαυτοῖς τὴν κόλασιν εὐτρεπισάντων, ἐπεὶ οὐδὲ θάνατον ὁ θεὸς ἐποίησε, ἀλλ' ἡμεῖς ἑαυτοῖς τοῦτον ἐπεσπασάμεθα».[3] Ἡ κόλαση κατ' οὐσίαν εἶναι ἐφεύρημα τῶν λογικῶν ὄντων. Ἡ καταδικαστικὴ ψῆφος δέν εἶναι τόσο τοῦ Θεοῦ – εἶναι βεβαίως καὶ τοῦ Θεοῦ – ὅσο εἶναι τῶν ἰδίων τῶν αὐτοκολαζομένων ὄντων. Ὁ Θεός σεβόμενος τὴν ἐλευθερία των προσυπογράφει καὶ ἐπικυρώνει τὴν ἀρνητικὴ ἀπόφασή τους, τὴν ἀμετάβλητη ἀπόφασή τους νά μείνουν αἰωνίως ἐκτός τοῦ Θεοῦ. Ὁ π. Πορφύριος λέγει ἐπ' αὐτοῦ: «**Ζωὴ χωρὶς Χριστοῦ εἶναι θάνατος, εἶναι κόλαση, δέν εἶναι ζωὴ. Αὐτὴ εἶναι ἡ κόλαση, ἡ μὴ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Ἡ θά εἶσαι στή ζωὴ ἢ στό θάνατο. Ἀπό σένα ἐξαρτᾶται νά διαλέξεις**».[4] Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι καὶ ὁ Πλάτων στήν Πολιτεία (617 e) διατυπώνει παρομοία ἄποψη γιὰ τὴν μεταθανάτια ζωὴ: ἡ εὐθύνη τῆς ἐκλογῆς βαραίνει τό ἄνθρωπο καὶ ὄχι τόν Θεό. «**Ἀνάγκης θυγατρὸς κόρης Λαχέσεως λόγος. Ψυχαὶ ἐφήμεροι, ἀρχὴ ἄλλης περιόδου θνητοῦ γένους θανατηφόρου. Οὐχ ὑμᾶς δαίμων λήζεται, ἀλλ' ὑμεῖς δαίμονα αἰρήσεσθε. Πρῶτος δ' ὁ λαχὼν πρῶτος αἰρείσθω βίον ᾧ συνέσται ἐξ ἀνάγκης. Ἀρετὴ δέ ἀδέσποτον, ἦν τιμῶν καὶ ἀτιμάζων πλέον καὶ ἕλλατον αὐτῆς ἕκαστος ἔξει. Αἰτία ἐλομένου· θεὸς ἀναίτιος**». Μετάφραση (Κωνσταντίνου Γεωργούλη): «**Τῆς κόρης πού τὴ λένε Λάχεσι κι' ἔχει μᾶνα τὴν Ἀνάγκη λόγος! Ψυχές ἐφήμερες! Ἀρχίζει γιὰ τό θνητό γένος μιά ἄλλη περίοδος πού τέρμα τῆς θά εἶναι ὁ θάνατος. Δέν θά σᾶς πάρη μέ τόν κλῆρο ὁ δαίμονας σας, ἀλλὰ ἐσεῖς θά διαλέξετε τό δαίμονά σας· ὅτινος ὁ κλῆρος πρῶτος λάχη, πρῶτος νά διαλέξη τὴ ζωὴ πού ἀναγκαστικά θά ζήσει. Ἡ ἀρετὴ δέν εἶναι ἰδιοκτησία κανενός, ἡ μετοχὴ πού θά ἔχη κανεὶς ἐπάνω σ' αὐτὴ θά εἶναι μεγαλύτερη ἢ μικρότερη ἀνάλογα μέ τὴν ἐκτίμηση ἢ τὴν περιφρόνηση πού θά δεῖξη ἀπέναντί τῆς. Ἡ εὐθύνη πέφτει σ' αὐτόν πού κάνει τὴν ἐκλογή· ὁ θεός εἶναι ἀνεύθυνος**».[5]

Σημειωτέον δέ ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ, ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ἡ ἄκτιστη ἐνέργειά του, εἶναι Παράδεισος γιὰ τούς σεσωσμένους καὶ Κόλαση γιὰ τούς κολασμένους. Οἱ μὲν σεσωσμένοι θά βιώσουν τὴν ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ὡς δροσοβόλο χάρη, ὡς ὑετίζουσα φλόγα, ἐνῶ οἱ κολασμένοι ὡς ἀδιαπέραστο ζόφο, ὡς πῦρ καταναλίσκον. Ὁ Σέρβος Ἐπίσκοπος π. Εἰρηναῖος Μπούλοβιτς γράφει: «**Μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐνέργεια καὶ χάρις, ἐν καὶ τό αὐτὸ φῶς τῆς Τριάδος, ἐπιδρᾷ ἐπὶ μὲν τῶν δεκτικῶν αὐτοῦ ὡς φωτισμός καὶ θεοφάνεια, ἐπὶ δέ τῶν ἀνεπιδέκτων αὐτοῦ ὡς σκότος ἀδιαπέραστον (ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα οἱ ἴδιοι, ὄντες αὐτάρκεις καὶ ἀνέραστοι**

έναντι τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀδιαπέραστοι διά τὰς ἀκτίνας τοῦ θείου φωτός) ἢ πῦρ τι ἀφεγγές καί βασανιστικόν δι' αὐτούς, μόνον δι' αὐτούς. Συνελόντ' εἶπειν, τό φῶς τῆς θεοπτίας καί τό πῦρ τῆς κολάσεως εἶναι μία καί ἡ αὐτή ἐνέργεια ἢ χάρις τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἡ διαφορά εὐρίσκεται ἐν τῷ τρόπῳ ἢ ἐν τῇ δυνατότητι εἰσδοχῆς καί βιώσεως αὐτῆς ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων»[6]. Ἄλλωστε τό ἄν τό πῦρ τῆς κολάσεως εἶναι κτιστό ἢ ἄκτιστο ἦταν ζήτημα συζητήσεως μεταξύ τῶν Ὁρθόδοξων καί Λατίνων στή Σύνοδο Φερράρας-Φλωρεντίας. Οἱ Ὁρθόδοξοι ὑπεστήριζαν ὅτι τό πῦρ τῆς κολάσεως εἶναι ἄκτιστο, οἱ Λατίνοι κτιστό. **Δέν ὑπάρχει λοιπόν κανείς τόπος ἔρημος τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ – οὔτε ἡ κόλαση. Ὁ ἴδιος ὁ Θεός εἶναι Παράδεισος γιά τούς δικαίους καί Κόλαση γιά τούς ἀδίκους.**

Β) Εἰσερχόμεθα στό δεύτερο ἀντεπιχείρημα, αὐτό τῆς ἐλευθερίας τῶν λογικῶν καί αὐτεξουσίων ὄντων, τό ὁποῖο ὄντως στήν κατάστασι πού εὐρισκόμεθα εἶναι δύσληπτο καί δυσκατανόητο. Εἶναι δύσκολο νά κατανοήσουμε τήν ἄρνησι τοῦ Θεοῦ «τῶν ἐν τῇ κακίᾳ τό ἄτρεπτον ἐσχηκότων». Γιά νά τήν κατανοήσουμε, ἔστω ἀμυδρῶς, θά ἀναφερθῶ σέ δύο μαρτυρίες δύο συγχρόνων Γεροντάδων τοῦ Ἁγίου Ὁρους, πού εἶναι πολύ χαρακτηριστικές καί διαφωτιστικές ὡς πρός τό θέμα τῆς πορώσεως καί διαστροφῆς τῆς ἐλευθερίας τῶν κολασμένων δημιουργημάτων. Πρώτη μαρτυρία εἶναι αὐτή τοῦ π. Ἐφραίμ, τοῦ πρώην ἡγουμένου τῆς ἱερᾶς Μονῆς Φιλοθέου, τώρα εὐρισκομένου στήν Ἀριζόνα τῆς Ἀμερικῆς. Ἐγραφε ὁ π. Ἐφραίμ πρό τριακονταετίας περίπου: «Ἄκουσε καί ἄλλην διήγησιν παρομοίαν: Ὅταν εἴμεθα εἰς τήν Νέαν Σκῆτην, ζῶντος τοῦ Γέροντός μου Ἰωσήφ, μᾶς ἦλθεν ἕνας νεαρός δαιμονισμένος... Ὁ νέος αὐτός εἶχε δαιμόνιον γυναικός τοῦ δρόμου. Ὅταν τόν ἔπιανε ἄλλαζεν τήν φωνή του ὡς φωνή κοινῆς γυναικός καί ἔλεγε περί ὧν “αἰσχρόν ἐστι καί λέγειν” κατά τόν Απόστολον. Ἦτον τήν τέχνην βαρελοποιός. Ἀφήνομεν τό ὄνομά του. Ἐμεινε λοιπόν εἰς τήν Συνοδείαν μας ἀρκετόν καιρόν καί τίς ὥρες ἐργασίας ἤρχετο εἰς τό ἐργόχειρον νά βοηθῆ ὅ,τι ἤμποροῦσε. Τήν τρίτην ἡμέραν μοῦ λέγει: -Πάτερ, δέν μέ μαθαίνεις καί ἐμένα νά κάμω σφραγίδια; Αὐτά τά βαρέλια πού κάνω εἶναι βαριά δουλειά. Καί ἔχω καί αὐτόν ἐδῶ μέσα μου, συνεχῶς μέ καταρρακώνει. – Νά σέ μάθω, ἀδελφέ μου, νά ναι εὐλογημένον! –Νά, ἔτσι καί ἔτσι θά κάνης. Τά ἐργαλεῖα εἶναι ἐδῶ· τά ξύλα ἐκεῖ· τά δείγματα μπροστά σου· σ' αὐτόν τόν πάγκο θά ἐργάζεσαι. Μόνον πού, καθῶς βλέπεις ἐδῶ στήν Συνοδεία ὅλοι οἱ πατέρες δέν ὁμιλοῦν, λέγουν πάντοτε τήν “εὐχή”. Λέγοντας αὐτά ἤθελα νά ἀποφύγω ὅσον τό δυνατόν τήν ἀργολογίαν καί τόν μετεωρισμόν μου εἰς τήν προσευχήν. Ἀλλά καί κάτι ἄλλο μοῦ ἐγεννήθηκε ἐκείνην τήν στιγμήν: Ἄραγε, συλλογίσθηκα, οἱ δαιμονιζόμενοι ἤμποροῦν νά λέγουν τήν “εὐχήν”; Λοιπόν ἐπίασαμε τό ἐργόχειρον καί τήν εὐχήν. Δέν ἐπέρασαν λίγα λεπτά καί ἄναψε ὁ δαίμονας μέσα του. Ἄλλαξε τήν λαλίαν του καί ἄρχισε νά φωνάζη, νά αἰσχρολογῆ, νά ἀπειλῆ, νά ὑβρίζη. –Σκᾶσε κασίδη! Ἐλεγε ἀπό μέσα. Σκᾶσε! Παῦσε αὐτό τό μουρμουρητό! Τί λές καί λές τά ἴδια λόγια συνέχεια. Παράτα αὐτές τίς λέξεις. Μέ ζάλισες. Καλά εἶμαι μέσα σου. Τί θέλεις καί μέ ἀναστατώνεις; Εἶπε κάμποσα ἔτσι. Τόν ἐπαίδευσε. Τόν ἄφησε. –Εἶδες τί μοῦ κάνει; μοῦ λέγει ὁ κακόμοιρος. Νά, αὐτά τραβῶ συνέχεια. –Υπομονή, ἀδελφέ μου, τοῦ λέγω· ὑπομονή! Μήν τοῦ δίνεις σημασία. Δέν εἶναι ἰδικά σου αὐτά, νά στεναχωρῆσαι. Ἐσύ φρόντισε τήν εὐχή. Σχολάσαμε τό ἐργόχειρο καί πηγαίναμε πρός τόν Γέροντα. Καί πηγαίνοντας μοῦ λέγει· -Πάτερ, νά κάμω μίαν εὐχήν καί γι' αὐτόν πού ἔχω ἐδῶ μέσα μου, νά τόν ἐλεήσῃ καί αὐτόν ὁ Θεός; Ἐ, τί ἦταν νά τό πῆ αὐτό ὁ ταλαίπωρος! Παρευθύς τόν πιάνει τό δαιμόνιο, καί τόν σηκώνει ἐπάνω, καί τόν βροντάει κάτω· ἐταράχτηκε ὁ τόπος. Ἀλλάσσει τήν γλῶσσαν του καί τόν ἀρχίζει· -Σκᾶσε κασίδηηηηη! Σκᾶσε, σοῦ εἶπα. Τί εἶναι αὐτά πού λές; Τί ἔλεος; Ὅχι ἔλεος! Δέν θέλω ἔλεος! Ὅχι! Τί ἔκανα νά ζητῶ ἔλεος; Εἶναι ἀδίκος ὁ Θεός! Γιά μιά μικρή ἁμαρτία, γιά μιά ὑπερηφάνεια, μέ ἐξώρισε ἀπό τήν δόξαν μου. Δέν φταῖμε

ἡμεῖς. Αὐτός φταίει! Αὐτός νά μετανοήση! Ὅχι ἡμεῖς! Μακρυνά ἀπό ἔλεος! Τόν ἐπαίδευσεν πολὺ· τόν ἄφησε ράκος. Ἐγὼ ἔφριζα εἰς τὰ λεγόμενα τοῦ δαίμονος. Καὶ ἐκατάλαβα διὰ πείρας εἰς ὀλίγα λεπτά, ὅσα θά ἦταν ἀδύνατον νά καταλάβω, διαβάζοντας περὶ δαιμόνων μύρια βιβλία».[7]

Ἡ δευτέρα μαρτυρία εἶναι ἓνα θαυμαστό ὄραμα πού εἶδε ὁ γέρον Ἀρσένιος ὁ Γρηγοριάτης, ὅταν παρεκάλεσε τόν Θεό γιά τήν σωτηρία τοῦ Ἰουδα: «Ἐπί ὀκτώ χρόνια προσευχόταν νά τοῦ ἀποκαλύψῃ ὁ Θεός ἂν σώθηκε ἢ εὐεργέτις του, ἢ δεκαεξάχρονη Ζωή πού ἐκοιμήθη φυματική. Τό αἴτημα εἶχε κί ἄλλες προεκτάσεις περὶ τῆς θείας εὐσπλαγχνίας, πού συνοψίζονταν στήν ἰκεσία: “Θεέ μου πολυεὐσπλαγχνε, ὅταν σώσης ὄχι μόνο τή ψυχή τῆς δούλης Σου, ἀλλά καί τόν Ἰουδα ἂν θελήσης νά βγάλῃς ἀπό τήν κόλασι, ποιός θά εἶναι ἐκεῖνος πού θά σέ ἐλέγξῃ;”...Εἰσήλθε (ὁ π. Ἀρσένιος) σέ ἓνα σκοτεινό ὑπόγειο, ὅπου κολάζονταν ψυχές ἀσεβῶν καί ἀπίστων, ψυχές πού θεληματικά ἀρνήθηκαν τόν Χριστό. Ὁ π. Ἀρσένιος ἄρχισε τίς συμβουλές. Τούς παρότρυνε σέ μετάνοια ἐπικαλούμενος τό ἄπειρο ἔλεος τοῦ Κυρίου, πού θά τοὺς ἔσωζε μέ ἓνα “Κύριε ἐλέησον”. Ἀρχίζαν τότε ὄλοι νά φωνάζουν νά σταματήσῃ. Ὁ π. Ἀρσένιος τοὺς παρακάλεσε πάλι καί πάλι. Δέν ἤθελαν κἄν νά ἀκούσουν τό φοβερό ὄνομα τοῦ Κυρίου Σαββαώθ. Οὔτε κἄν ἓνα θαῦμα ἀπό τόν οὐρανό ἐπιθυμοῦσαν νά δοῦν. Οὐρλιαζαν φρικτά, καί τό ὑπόγειο σκοτεινίαισε ἀκόμη περισσότερο. Λίγο πρὶν βγῆ ἀπό κεῖ μέσα ὁ π. Ἀρσένιος πανικόβλητος, τοὺς φώναξε: “Ἡ ἀπιστία σας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σας”. Ὅταν συνῆλθε, βρέθηκε στό κελλί του, καί ἔμεινε ἐκστατικός ὥρα πολλή, ἐρμηνεύοντας τό σωτηριῶδες ὄραμα, ἐκ τῶν ὑστέρων: **Δέν εἶναι ὁ Θεός ἐκεῖνος πού δέν θέλει τήν σωτηρία τῶν κολασμένων, ἀλλά ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι, οἱ ὅποιοι ἔπαθαν ψυχική διαστροφή ἐξ αἰτίας τῆς ἀμετανοήσιότητός τους** (δηλαδή βλασφημίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος) καί παραμένουν γιά πάντα ἀμετανόητοι, ἀσυγχώρητοι καί αὐτοτιμωρούμενοι. Ἔτσι ἔλαβε ἀπάντησι καί γιά τόν Ἰουδα, πού ἐξέλεξε τό σκότος ἀντί γιά τό φῶς, καί χρησιμοποίησε τό θεῖο δῶρο τῆς ἐλευθερίας του ὡς μαχαίρι γιά τήν ψυχική καί σωματική του αὐτοκτονία».[8]

Ἀπό τίς μαρτυρίες αὐτές παίρνουμε μία ἰδέα τῆς διαστροφῆς τοῦ αὐτεξουσίου τῶν κολασμένων ὄντων. Ὁ Θεός ἐξάπαντος σέβεται τήν ἐλευθερία τῶν πλασμάτων του καί οὐδέποτε τήν καταλύει, σώζοντας ἄκοντας τοὺς κολασμένους. Οἱ κολασμένοι εἶναι πού δέν θέλουν τή σωτηρία τους καί τό αἰεὶ εὖ εἶναι καί ὄχι ὁ Θεός. Προτιμοῦν μέ ἓνα ἀθεράπευτο διαβολικό πείσμα τήν ἄρνησι τοῦ Θεοῦ καί τήν κατάστασι τοῦ αἰεὶ φεῦ εἶναι. «Καὶ ἐν μὲν τῷ βίῳ τούτῳ οἰκονομία τίς ἐστι καὶ κυβέρνησις καὶ πρόνοια ἄρρητος πρὸς ἐπιστροφήν καὶ μετάνοιαν καλοῦσα τοὺς ἁμαρτάνοντας, μετὰ δὲ θάνατον οὐκέτι τροπή, οὐκέτι μετάνοια, οὐχὶ τοῦ θεοῦ μὴ δεχομένου μετάνοιαν – αὐτὸς γὰρ ἑαυτὸν ἀρνήσασθαι οὐ δύναται οὐδὲ ἀποβάλλεται τήν συμπάθειαν –, ἀλλ’ ἢ ψυχή οὐκέτι τρέπεται».[9] **Γιατί ὅμως ἡ ἐλευθερία διαστρέφεται σέ τέτοιο, ἀμετάβλητο, βαθμό;** Κατὰ τόν ἱερό Δαμασκηνό ἢ αὐτεξουσιότητα, ἢ ἐλευθερία δηλαδή, ἄλλως νοεῖται ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, ἄλλως ἐπὶ τῶν ἀγγέλων καί ἄλλως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Στόν Θεό “ὑπερουσίως” - οὐδεμία ἄλλη πληροφορία δίδει ὁ Δαμασκηνός. Στόν ἄγγελο συμπίπτει χρονικῶς ἡ ἐκλογή τῆς πράξεως μέ τήν ἔξι - οὐδόλως παρεμβάλλεται χρόνος μεταξὺ αὐτῆς καί ἐκείνης. Ὁ ἄγγελος ἄλλωστε ἔχοντας φυσικῶς τό αὐτεξουσίον, τό χρησιμοποιοῖ ἀνεμποδίστως, χωρὶς νά ἀντιμετωπίζει σωματικά πάθη καί τόν ἐξωθεν προσβάλλοντα, ἡγουν τόν πειραστή. **Στόν ἄνθρωπο λόγῳ τῆς ἐξωθεν προσβολῆς καί τοῦ βάρους τοῦ σώματος προηγεῖται ἡ ἔξι καί ἀκολουθεῖ ἡ πράξι:** «Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὡς αὐτεξουσιότης ὁμωνύμως λέγεται, ἄλλως μὲν ἐπὶ θεοῦ, ἄλλως ἐπὶ ἀγγέλων, καί ἄλλως ἐπὶ ἀνθρώπων, ἐπὶ θεοῦ μὲν γάρ ὑπερουσίως, ἐπὶ δὲ ἀγγέλων ὡς συντρεχούσης τῆ ἔξει

τῆς προχειρίσεως καὶ παρενθήκην ὄλως χρόνου μὴ παραδεχομένης (ἔχων γὰρ φυσικῶς τὸ αὐτεξούσιον ἀπαρεμποδίστως τούτῳ κέχρηται, μηδὲ τὴν ἐκ σωμάτων ἀντιπάθειαν ἔχων μηδὲ τὸν προσβάλλοντα), ἐπὶ δὲ ἀνθρώπων ὡς χρονικῆς τῆς ἕξεως προεπινομένης τῆς ἐγχειρήσεως· αὐτεξούσιος μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος καὶ φυσικῶς ἔχει τὸ αὐτεξούσιον, ἔχει δὲ καὶ τὴν ἐκ τοῦ διαβόλου προσβολὴν καὶ τὴν τοῦ σώματος κίνησιν. Διὰ οὖν τὴν προσβολὴν καὶ τὸ βᾶρος τοῦ σώματος ἐφυστερίζει ἢ προχειρίσας τῆς ἕξεως».[10] **Ὁ ἄγγελος εἶναι ἀνεπίδεκτος μετανοίας, ἐπειδὴ εἶναι ἀσώματος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἄνθρωπο πού εἶναι δεκτικός μετανοίας ἐξ αἰτίας τῆς σωματικῆς του ἀσθενείας.** «Ἀνεπίδεκτος μετανοίας, ὅτι καὶ ἀσώματος· ὁ γὰρ ἄνθρωπος διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν τῆς μετανοίας ἔτυχεν.»[11] Τὸ σῶμα εἶναι αὐτὸ πού καθιστᾷ δυνατὴ τὴν μετάνοια στὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἔλλειψη σώματος καθιστᾷ ἀδύνατη τὴν μετάνοια στοὺς ἀγγέλους. Οἱ δύο παράγοντες πού καθιστοῦν δυνατὴ τὴν μετάνοια εἶναι ἡ σωματικὴ καὶ ἡ χρονικὴ. Στὸν ἄνθρωπο ἐνυπάρχει ἡ δυνατότητα τῆς μετανοίας ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ σώματος καὶ τοῦ χρόνου, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἰδιάζουσα σὲ αὐτὸν ἔννοια τοῦ αὐτεξουσίου. **Μετά τὸ θάνατο** λόγῳ τοῦ ὅτι δέν ὑφίστανται πλέον οἱ δύο αὐτοὶ παράγοντες, τὸ σῶμα καὶ ὁ χρόνος, ἡ μετάνοια εἶναι ἀδύνατη καὶ ὑφίσταται τὸ ἄτρεπτον τῆς καταστάσεως στὴν ὁποία βρίσκεται ὁ ἄνθρωπος.

Μάλιστα ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων ὀδηγεῖ στὴν ἀποδοχὴ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Κολαστής, ὁ ὑπεύθυνος ἢ ὁ αἴτιος ἢ ὁ αὐτουργός τῆς κολάσεως, καὶ ὄχι ἡ διαστροφή τῆς ἐλευθερίας τῶν, οἰκειοθελῶς, ἀνιάτων ὄντων. Ὑπενθυμίζουμε: «...οὐ τοῦ θεοῦ κόλασιν ποιήσαντος, ἀλλὰ ἡμῶν ἑαυτοῖς τὴν κόλασιν ἐντρέπισάντων, ἐπεὶ οὐδὲ θάνατον ὁ θεὸς ἐποίησε, ἀλλ' ἡμεῖς ἑαυτοῖς τοῦτον ἐπεσπασάμεθα» (Ἰωάννης Δαμασκηνός, ὁ.π.) **Ἡ ἀποκατάσταση τῶν πάντων δέν ἐξαίρει τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἀλλά, ὅσο καὶ ἂν φαίνεται παράδοξο, τὴν καταστρατηγεῖ!** Μάλιστα συγγενεὺε κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὴν περί ικανοποιήσεως τῆς θείας Δικαιοσύνης διδασκαλία τοῦ Ἀνσέλμου Καντερβουρίας. Ὁ Θεὸς θά ἀποκαταστήσει τὰ κολασμένα πλάσματά του, ἀφοῦ πρῶτα ικανοποιηθεῖ ἡ τρωθεῖσα δικαιοσύνη του!

Μπορεῖ βέβαια κανεὶς νὰ προβάλει τὸ ἐπιχείρημα γιατί ὁ Θεὸς νὰ δημιουργῆσει ὄντα, τὰ ὁποῖα, οἰκεία ὑπαιτιότητι βεβαίως, θά κολασθοῦν αἰωνίως; Αὐτὸ δέν ἀντιβαίνει καὶ δέν καταλύει τὴν παναγαθότητά του; Ὁ ἱερός Δαμασκηνός ἀπαντᾷ στὴν ἔνστασις αὐτὴ ὡς ἐξῆς: **Ἡ πράξις τῆς δημιουργίας εἶναι ἀγαθὴ πράξις τοῦ Θεοῦ. Ὁ κολασμὸς εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς κακῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας τῶν δημιουργημένων ὄντων.** Ἐάν ὁ Θεὸς δέν τοὺς δημιουργοῦσε ἐξ αἰτίας τῆς κακίας των, ἢ κακία τῶν δημιουργημάτων θά ἐξουδετέρωνε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Δημιουργοῦ: «Ὁ Θεὸς δι' ἀγαθότητα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παράγει τὰ γινόμενα καὶ τῶν ἐσομένων προγνώστης ἐστίν. Εἰ μὲν οὖν ἐμελλον ἔσεσθαι, οὐδ' ἂν κακοὶ ἐμελλον ἔσεσθαι οὐδ' ἂν προεγινώσκοντο. Τῶν γὰρ ὄντων αἱ γνώσεις, καὶ τῶν πάντως ἐσομένων αἱ προγνώσεις· πρῶτον γὰρ τὸ εἶναι, καὶ τότε καλὸν ἢ κακὸν εἶναι. Εἰ δὲ μέλλοντας ἔσεσθαι διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα τὸ κακὸν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως μέλλειν ἔσεσθαι ἐκόλυσεν αὐτοὺς γενέσθαι, τὸ κακὸν ἐνίκα ἂν τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα. Ποιεῖ τοιγαροῦν ὁ Θεὸς ἀγαθὰ ἅπαντα, ἃ ποιεῖ· ἕκαστος δὲ ἐξ οἰκείας προαιρέσεως καλὸς τε καὶ κακὸς γίνεται. Εἰ καὶ τοίνυν ἔφη ὁ Κύριος· “Συνέφερε τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη”, οὐ τὴν οἰκείαν κτίσιν κακίζων ἔλεγε, ἀλλὰ τὴν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως καὶ ῥαθυμίας ἐπιγενομένην τῷ κτίσματι αὐτοῦ κακίαν».[12]

Ἡ κόλαση λοιπόν εἶναι ἐπιγέννημα τῆς διαστροφῆς τῆς ἐλευθερίας ὀρισμένων πλασμάτων τοῦ Θεοῦ καί εἶναι αἰώνια. Ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ κόλαση ἔχει τέλος κατὰ τόν Μ. Βασίλειο εἶναι ἐφεύρημα καί μεθοδεῖα τῶν πονηρῶν δαιμόνων: «Τοῦ οὖν Κυρίου ποτέ μέν ἀποφαινομένου, ὅτι ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, ποτέ δέ ἐκπέμποντός τινος εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον τό ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· καί ἄλλοτε ὀνομάζοντος γέεναν πυρός, καί ἐπιφέροντος, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καί τό πῦρ οὐ σβέννυται· καί ἔτι πάλαι διά τοῦ προφήτου περί τινων προειρηκότος, ὅτι ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσῃ, καί τό πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται· τούτων καί τῶν τοιούτων πολλαχοῦ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς κειμένων, ἐν καί τούτο τῆς μεθοδεῖας τοῦ διαβόλου, τούς πολλούς τῶν ἀνθρώπων, ὡσπερ ἐπιλαθομένους τῶν τοσούτων καί τοιούτων τοῦ Κυρίου ρημάτων καί ἀποφάσεων, τέλος κολάσεως εἰς τό μάλλον κατατολμᾶν τῆς ἁμαρτίας ἑαυτοῖς ὑπογράφειν. Εἰ γάρ τῆς αἰωνίου κολάσεως ἔσται ποτέ τέλος, τέλος ἔξει πάντως καί ἡ αἰώνιος ζωή. Εἰ δέ ἐπί τῆς ζωῆς τοῦτο νοῆσαι οὐ καταδεχόμεθα, ποῖον ἔχει λόγον τῆ κολάσει τῆ αἰωνίῳ τέλος διδόναι; ἡ γάρ τοῦ αἰωνίου προσθήκη ἐφ' ἑκατέρων ἴσως κεῖται. Ἀπελεύσονται γάρ, φησίν, οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ δέ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. Τούτων οὖν οὕτως ὀμολογουμένων, εἰδέναι χρή, ὅτι καί τό, Δαρήσεται πολλάς, καί τό, Δαρήσεται ὀλίγας, οὐχί τέλος, ἀλλά διαφοράν κολάσεως δηλοῖ. Εἰ γάρ ὁ Θεός δίκαιος κριτής ἐστίν, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλά καί τοῖς πονηροῖς, ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τήν πράξιν αὐτοῦ, δύναται εἶναι ὁ μὲν τις πυρός ἀσβέστου ἄξιος, καί τούτου ἡτοι μαλακωτέρου, ἢ μάλλον φλέγοντος· ὁ δέ τις σκώληκος ἀτελευτήτου, καί τούτου πάλιν ἡ πραότερον ὀδυνῶντος, ἢ σφοδρότερον κατὰ τήν ἀξίαν ἐκάστου· καί ἄλλος γεένης διάφορα ἐχούσης τά κολαστήρια· καί ἕτερος τοῦ ἐξωτέρου σκότους, ἔνθα ὁ μὲν τις ἐν κλαυθμῷ μόνον, ὁ δέ τι καί ἐν βρυγμῷ τῶν ὀδόντων διά τό ἐπιτεταμένον τῶν πόνων γίνεται. Καί τό ἐξώτερον δέ σκότος ὑποφαίνει πάντως εἶναι τι καί ἐσώτερον. Καί τό, εἰς πυθμένα ἄδου, ἐν Παροιμίαις εἰρημένον δηλοῖ, ὅτι εἰσὶ τινες ἐν τῷ ἄδη μὲν, οὐκ, ἐν πυθμένι δέ ἄδου, κουφοτέραν ὑπομένοντες τήν κόλασιν».[13] Ὁμοίως καί ὁ **ἱερός Χρυσόστομος** ἀποφαίνεται: «Αἰώνια ἡ κόλασις οὐ θανάτου προσδοκία· ἀθάνατος γάρ ἡ τιμωρία καί τά σώματα τά κολαζόμενα ἀθάνατα» (PG 55, 249).

Σημειώσεις

[1] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Κατά Μανιχαίων 49, 1-3, ἔκδοση Β. Kotter, τόμος IV, Βερολίνο 1981, σ. 377.

[2] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Κατά Μανιχαίων 36, 7-18, ἔκδοση Β. Kotter, τόμος IV, Βερολίνο 1981, σ. 373.

[3] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Κατά Μανιχαίων 71, 1-4, ἔκδοση Β. Kotter, τόμος IV, Βερολίνο 1981, σ. 389

[4] Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, Βίος καί λόγοι, Ἱερά Μονή Χρυσοπηγῆς, Χανιά 2004, σελ. 2192

[5] Πλάτωνος Πολιτεία, εἰσαγωγή- ἐρμηνεία-σημειώσεις Κ. Δ. Γεωργούλη, τρίτη ἔκδοσις, ἐκδ. Ἰ. Σιδέρης, Ἀθήνα χ.χ.,σελ. 330

[6] Εἰρηναίου Μπούλοβιτς, Τό μυστήριον τῆς ἐν τῇ Ἁγία Τριάδι διακρίσεως τῆς θείας οὐσίας καί ἐνεργείας κατά τόν ἅγιον Μᾶρκον Ἐφέσου τόν Εὐγενικόν, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 465

[7] Ἀρχιμ. Ἐφραίμ Ἡγουμένου Ἰ. Μ. Φιλοθέου, “Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐλέησόν με-Κεφάλαια περί προσευχῆς”, στή Σύναξη, τεῦχος 10, Ἄνοιξη 1984, σσ. 45-46

[8] Ἱερομονάχου Ἀρτεμίου Γρηγοριάτου, “Μοναχός Ἀρσένιος Γρηγοριάτης”, στό Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος, ἔτος 1992, τεῦχος 17, σσ. 95 καί 96-97

[9] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Κατά Μανιχαίων 75, 5-9, ἔκδοσις Β. Kotter, τόμος IV, Βερολίνο 1981, σ. 391

[10] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς, νη΄ 122-132, ἔκδοσις Β. Kotter, τόμος II, Βερολίνο 1973, σ. 142

[11] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς, ιζ΄ 20-21, ἔκδοσις Β. Kotter, τόμος II, Βερολίνο 1973, σ. 46

[12] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς, ρδ΄ 3-12, ἔκδ. Β. Kotter, τόμος II, Βερολίνο 1973, σσ. 221-222

[13] Μεγάλου Βασιλείου, Ὅροι τῶν κατ’ ἐπιτομήν, PG 31, 1264C - 1265B